

УДК 346.7:338.4:339.922(477+4)

Н. Лавренюк (Ігнатова),
аспірант кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНА – ЄС

Загальновідомо, що розвинена транспортна інфраструктура є беззаперечним фактором стабільного та динамічного зростання національної економіки, підвищення рівня життя населення, а також базовою передумовою підвищення ефективності економіки країни та успішної інтеграції у світовий економічний простір. Зокрема сучасна транспортна інфраструктура сприяє організації економічного простору, забезпечує подальшу реалізацію просторового розподілу праці та освоєння нових територій, розширюючи тим самим межі експлуатації природних ресурсів та надаючи важливий імпульс для притоку на ці території населення. Однак через недостатню міжгалузеву та міжрегіональну координацію розвитку транспортної інфраструктури виникає нераціональне використання ресурсів, зростання витрат, що призводить до зниження ефективності та рівня конкурентоспроможності всієї національної економіки, що, своєю чергою, зумовлює важливість проведення державою обґрунтованої економічної політики, спрямованої на забезпечення збалансованого розвитку транспортної інфраструктури. Відповідно, розробка такої політики має реалізовуватись з урахуванням системних властивостей транспортної інфраструктури як складника виробничої інфраструктури господарства країни, що забезпечує соціально-економічні потреби розвитку її регіонів. Крім того, відомо, що транспортна галузь має транскордонний характер, отже, важливо розглянути інтеграційні процеси до Європейського Союзу, що відбуваються.

Метою статті є розробка та наукове обґрунтування поняття «транспортна інфраструктура» в умовах інтеграційних процесів Україна – ЄС.

Беззаперечно, важливішою складовою частиною єдиної транспортної системи є транспортна інфраструктура. Насамперед питання розвитку транспортної інфраструктури досліджувались І.П. Садловською, Н.М. Бондар, місце транспортної інфраструктури у забезпеченні розвитку транспортного комплексу регіону – О.М. Ложачевською, П.Ю. Беленьким та іншими науковцями. Значна кількість досліджень присвячена проблемам розвитку автодорожньої інфраструктури (Ю.Є. Пашенко, Н.В. Кудрицька), інфраструктури морського (М.І. Котлубай, М.Т. Примачев), залізничного (І.М. Аксьонов, С.І. Дорогунцов, О.Г. Кірдіна, Н.І. Богомолова), авіаційного господарства (Ю.Ф. Кулаєв), транспортних коридорів (А.В. Матвеева). Водночас питанню транспортної інфраструктури в умовах інтеграційних процесів не приділено належної уваги.

Варто зазначити, що безпосередньо поняття інфраструктури як економічної категорії вже давно ввійшло в науковий і господарський обіг. Нагадаємо, що термін «інфраструктура» визначається в довідковій літературі як сукупність специфічних форм, методів і процесів, а також споруд, будівель, різних комунікацій, що забезпечують загальні умови і нормальне функціонування економічної, соціальної, екологічної та інших областей життєдіяльності суспільства, його відтворення

і розвитку. Ці умови створюються комплексом галузей і сфер економіки, системою техніко-технологічних, організаційно-економічних, соціальних, комунікаційних взаємозв'язків усіх елементів інфраструктури [1, с. 16], а деякі експерти під інфраструктурою мають на увазі сукупність типів діяльності і відповідних суб'єктів, що займаються обслуговуванням суспільного виробництва. Поява інфраструктури вважається наслідком удосконалення продуктивних сил суспільства, поглиблення суспільного поділу праці. Інфраструктура високого ступеня розвитку дає змогу з найбільшою повнотою, сукупно застосовувати увесь виробничий потенціал, мінімізувати проміжки часу виробництва і прискорити перехід продуктів у сферу обігу, доправити матеріальні блага до споживача і задовольнити його попит.

На початку 1990-х рр. в Україні під транспортною інфраструктурою стали розуміти комплекс сфер діяльності, що обслуговують ринок, необхідних для переходу економіки до розвинених ринкових відносин. Разом із тим при визначенні нових економічних законів, понять та категорій у сучасній вітчизняній економічній енциклопедичній літературі наводиться така класифікація інфраструктури – інноваційна, міжнародна, в тому числі виробнича, ринкова та соціальна, тобто без окремого визначення транспортної інфраструктури (вона належить до елементів виробничої інфраструктури у складі міжнародної), що, на наш погляд, є певним упущенням та потребує доопрацювання й уточнення в подальшому [2, с. 51].

У сучасній економічній літературі термін «транспортна інфраструктура» трактується у трьох аспектах: 1) під транспортною інфраструктурою мається на увазі сукупність галузей і сфер діяльності, головне завдання яких зводиться до доведення товарів від виробників до споживачів; 2) транспортна інфраструктура розглядається як комплекс підприємств, установ,

організацій для обслуговування процесів обміну й руху товарів; 3) транспортна інфраструктура визначається як сукупність технічних засобів і устаткування, що забезпечують транспортні процеси [3].

О. Фастовець вказує, що транспортна інфраструктура включає до свого складу шляхи сполучення (автомобільні, залізничні, водні, повітряні тощо), комплекс інженерних споруд, будівель та відповідних пристроїв, який забезпечує функціонування елементів транспортної інфраструктури, а також необхідних засобів транспортування, керування та взаємного зв'язку [4].

О. Пікулик вважає, що транспортна інфраструктура – це сукупність транспортних комунікацій, об'єктів з обслуговування пасажирських і вантажних перевезень, об'єктів технічного обслуговування та ремонту, які забезпечують потреби в наданні транспортних послуг, тобто переміщення вантажів і пасажирів [5].

С. Максимова визначає транспортну інфраструктуру як один з елементів ринкової інфраструктури, метою якого є поєднання в єдине ціле виробництва, споживання, процесів розподілу товарів та їх обігу. При цьому транспортна інфраструктура розглядається з точки зору функціонування регіональної економіки, тобто вона має забезпечити максимально швидке обертання потоків матеріальних, фінансових і інформаційних ресурсів у рамках сформованої просторової (на рівні регіону) мережевої структури, враховуючи, що всі елементи, у тому числі транспортна інфраструктура, у цій структурі пов'язані один з одним як на регіональному, так і на вищих рівнях функціонування. Ключовими вузлами зазначеної просторової мережевої структури виступають підприємства з надання транспортних і логістичних послуг [6].

М. Потаєва наголошує на тому, що транспортна інфраструктура покликана забезпечити постійні та якісні перевезення вантажів і пасажирів у рамках національної економіки, спираючись на

певну сукупність умов (складових), що склались у державі, до яких зараховуємо: нормативно-правове забезпечення, матеріальне забезпечення, розвиток фінансово-економічної сфери, кадрове забезпечення, організаційні умови [7].

Л. Медвідь стверджує, що транспортна інфраструктура складається з усіх видів транспорту, з їх частинами і ланками, шляхами сполучення, змінним складом автотранспорту, об'єктами машинного обслуговування і транспортно-логістичними компаніями, що працюють у сфері перевезень людей і вантажів. Транспортна інфраструктура, що є основою транспортного комплексу регіону, сприяє формуванню транспортної мережі і слугує для перевезення вантажів і пасажирів. Вона бере участь у формуванні організаційної структури транспортного комплексу, забезпечуючи ефективне використання транспортних засобів [8].

Широкого розуміння транспортної інфраструктури дотримується О.Г. Топчієв, який пропонує її вивчати за такими основними напрямками: 1) дослідження окремих транспортних підприємств та об'єктів (станції, порти, вузли); 2) аналіз транспортних комплексів; 3) вивчення транспортних мереж і комунікацій [9]. Тобто науковець вважає транспортну інфраструктуру не тільки практично тотожною транспортній системі, а й розглядає транспортний комплекс як складову частину транспортної інфраструктури. У вузькому розумінні В.О. Гудков розглядає транспортну інфраструктуру «як єдиний технологічний комплекс, що включає в себе такі складові частини: 1) транспортну мережу, що використовується для перевезення вантажів та пасажирів і під якою розуміються наземні, водні та повітряні шляхи сполучення (залізничні, трамвайні, водні шляхи, автомобільні дороги, трубопроводи тощо) з розташованими на них будівлями, спорудами, пристроями (тунелі, естакади, транспортні розв'язки, мости, термінали, морські та річкові порти, вокзали, залізничні та автобу-

сні станції, метрополітени, аеродроми, аеропорти та інші об'єкти); 2) організаційну структуру, призначену для ефективного управління транспортними засобами та постійними пристроями транспортної мережі, забезпечення безпеки транспортного процесу (об'єкти систем зв'язку, навігації та управління рухом, аварійно-рятувальний комплекс тощо), а також інші будівлі, споруди, пристрої та обладнання, що забезпечує функціонування транспортної системи» [10].

Чинне законодавство України нині також не містить однозначного визначення поняття «транспортна інфраструктура». Так, у Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності» згадується лише інженерно-транспортна інфраструктура як комплекс інженерних, транспортних споруд і комунікацій [11]. Також немає єдиного підходу до визначення вказаного поняття в науковій літературі – в основному, розбіжність між науковцями полягає в дискусії навколо включення в поняття транспортної інфраструктури рухомого складу, підприємств, що здійснюють перевезення людей та вантажів, підприємств із постачання, галузевих навчальних закладів тощо.

Отже, нині серед вітчизняних науковців відсутня єдність поглядів на зміст категорії «транспортна інфраструктура». Тому автором було зведено в таблицю 1 основні підходи до поняття «транспортна інфраструктура».

У межах організаційно-правового підходу економісти трактують транспортну інфраструктуру як сукупність підприємств, установ, організацій, що забезпечують ефективну взаємодію між основними суб'єктами виробничих відносин – продавцем і покупцем (В.В. Мова, Ю.Ф. Кулаєв [12], С.А. Єрохін [13]). У наведених трактуваннях сутності транспортної інфраструктури позитивним моментом є підкреслення основного призначення транспортної інфраструктури – забезпечення ефективних зв'язків між суб'єктами виробничих відносин.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «транспортна інфраструктура»

№	Автор	Назва підходу	Визначення	Особливості
1	С.І. Пирожков	Організаційно-правовий підхід	Транспортна інфраструктура – це система організацій, що забезпечують взаємозв'язки між структурними елементами товарних ринків і сприяють вільному руху товарів, безперервному відтворювальному процесу і безперебійному функціонуванню сфер кінцевого споживання	Підкреслення основного призначення транспортної інфраструктури – забезпечення ефективних зв'язків між суб'єктами виробничих відносин
2	А.А. Бакаев, С.І. Пирожков, В.С. Ревенко, О.М. Ложачевська	Діяльнісний підхід	Транспортна інфраструктура – це спеціфічна діяльність із виробництва транспортних послуг	Розгляд із точки зору специфіки діяльності
3	О.Ф. Новікова, Р.В. Покопченко	Інституціональний підхід	Транспортна інфраструктура – це комплекс інститутів, тобто суб'єктів економіки, що забезпечують нормальне, безперервне функціонування транспортного об'єднання виробників	Виявлення загальних закономірностей розвитку транспортної інфраструктури, що існують як за умов розвинутої національної економіки, так і в період формування нових (посткризових) відносин
4	Є.В. Крикавський	Логістичний підхід	Транспортна інфраструктура – це адаптивна система зі зворотним зв'язком, що формує й організує транспортні потоки товарів і послуг на основі транспортної моделі, оптимально формуючи й управляючи транспортною інфраструктурою	Розгляд функціонування транспортної інфраструктури як адаптивної системи зі зворотним зв'язком
5	І.П. Садловська	Комплексний підхід	Транспортна інфраструктура відображає сукупність економічних відносин у національній економіці, що забезпечують формування і використання транспортно-економічних зв'язків між суб'єктами господарювання для безперебійного руху пасажиро- й вантажопотоків, а також надання комплексу супровідних послуг, що в сукупності сприяє відтворенню елементів національної економіки	Подвійність сутності транспортної інфраструктури як економічної категорії: як певного виду діяльності, так і певних економічних відносин

Закінчення таблиці 1

№	Автор	Назва підходу	Визначення	Особливості
6	В.В. Шемаєв	Безпеко-орієнтований підхід	Транспортна інфраструктура – це складова частина єдиної транспортної системи, що покликана забезпечити умови її функціонування, завдяки чому створює можливості зміцнення економічної безпеки держави (завдяки забезпеченню реалізації національних економічних інтересів) та гарантує спроможність держави до превентивного захисту від ризиків та загроз у транспортній сфері на національному та міжнародному рівні	Розгляд транспортної інфраструктури з точки зору джерела можливостей зміцнення економічної безпеки та інструменту нейтралізації загроз
7	Авторка	Євроінтеграційний підхід	Транспортна інфраструктура – це система обслуговуючих транспортні перевезення та послуги об'єктів і транспортної мережі, що забезпечують здійснення транспортної діяльності у процесі транскордонного співробітництва України та Європейського Союзу в межах транспортної політики ЄС	Розгляд із точки зору інтеграційних процесів

С.І. Пирожков у межах організаційно-правового підходу дослідив взаємозв'язок транспортної інфраструктури та платоспроможного попиту [14].

Другий підхід до розгляду транспортної інфраструктури полягає в баченні її як специфічної діяльності з виробництва транспортних послуг (А.А. Бакаєв, В.С. Ревенко [15], О.М. Ложачевська [16]).

Інституціональний підхід до вивчення транспортної інфраструктури полягає у виявленні загальних закономірностей її розвитку, що існують як за умов розвиненої національної економіки, так і в період формування нових (посткризових) відносин. Немаловажна роль у цьому підході приділяється державному регулюванню. Так, А.М. Новікова в контексті інституціонального підходу визначає транспортну інфраструктуру як комплекс інститутів, тобто суб'єктів економіки, що забезпечують нормальне, безперервне функціонування транспортного об'єднання виробників [17].

Логістичний підхід до розгляду сутності транспортної інфраструктури вкрай актуальний для виявлення механізмів функціонування транспортної інфраструктури. Є.В. Крикавський розглядає стійке функціонування підприємства у транспортній інфраструктурі як адаптивну систему зі зворотним зв'язком. Фундаментальні наукові розробки математичного апарату дають змогу реально формувати й організувати транспортні потоки товарів і послуг на основі транспортної моделі, оптимально формуючи й управляючи транспортною інфраструктурою.

І.П. Садловська [3] запропонувала комплексний підхід, принциповим моментом у цьому визначенні вбачаємо подвійність сутності транспортної інфраструктури як економічної категорії. По-перше, вона розглядається як певний вид діяльності, що реалізується в специфічних транспортних зв'язках, які забезпечують ефективне переміщення товарів і послуг до кінцевого споживача. По-друге, тран-

спортна інфраструктура відображає певні економічні відносини, що складаються в активних до транспортування галузях, котрі виконують функцію щодо переміщення товарів. Ці відносини є базовими в системі економічних відносин, що характеризують міру розвитку транспортної інфраструктури.

Безпекоорієнтований підхід В.В. Шемаєва означає вплив транспортної інфраструктури на національну безпеку та її складники.

Проте жоден із розглянутих підходів до визначення поняття транспортної інфраструктури не враховує вплив інтеграційних процесів на транспортну інфраструктуру. Тому в роботі запропоновано євроінтеграційний підхід та авторське визначення транспортної інфраструктури – це система обслуговуючих транспортні перевезення та послуги об'єктів і транспортної мережі, що забезпечують здійснення транспортної діяльності у процесі транскордонного співробітництва України та Європейського Союзу в межах транспортної політики ЄС.

На підставі аналізу дефініцій доходимо висновків, що транспортна інфраструктура є сполучним елементом між такими секторами економіки, як виробництво і споживання, і включає в себе транспорт (автомобільний, залізничний, водний, трубопровідний, авіаційний) і комунікації всіх видів, а також об'єкти, що обслуговують транспорт і комунікації (вокзали, станції, аеропорти, порти, ремонтні підприємства, депо, станції технічного огляду).

Ключові слова: транспортна інфраструктура, інтеграційні процеси, європейська інтеграція.

Стаття присвячена дослідженню категорії «транспортна інфраструктура» в умовах інтеграційних процесів Україна – ЄС. Виявлені підходи до визначення поняття «транспортна інфраструктура». Розроблено авторське розуміння поняття

«транспортна інфраструктура» в межах авторського євроінтеграційного підходу.

Стаття посвящена исследованию категории «транспортная инфраструктура» в условиях интеграционных процессов Украина – ЕС. Выявлены подходы к определению понятия «транспортная инфраструктура». Разработано авторское понимание понятия «транспортная инфраструктура» в пределах авторского евроинтеграционного подхода.

The article is devoted to the study of the category “transport infrastructure” in the conditions of the Ukraine – EU integration processes. The approaches to the definition of the concept of “transport infrastructure” are revealed. An author’s understanding of the concept of “transport infrastructure” within the author’s Euro-integration approach has been developed.

Література

1. Шибя О.А. Вплив розвитку транспортної інфраструктури на економічне зростання країн-членів Європейського Союзу [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2017. 201 с.
2. Шемаєв В.В. Управління розвитком транспортної інфраструктури в системі економічної безпеки держави [Текст] : дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.01 / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2018. 382 с.
3. Садловська І.П. Стратегічне управління національною транспортною інфраструктурою України : монографія. Київ : ПП «Сердюк В.Л.», 2011. 356 с.
4. Фастовець О.О. Розвиток транспортної системи з найдавніших часів до початку ХХ ст. як чинник виникнення туристичної галузі. Туристично-краєзнавчі дослідження. Київ : Держ. підприємство «Національна туристична організація», 2002. Вип. 4. С. 418–443.
5. Пікулик О.Б. Пріоритетні напрями розвитку транспортної системи Західного регіону України в умовах європейської інтеграції. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. 2008. № 7. С. 284–291. (Серія: Економічні науки).

6. Максимова С.Ю. *Инновационные технологии в управлении развитием транспортно-логистической инфраструктуры региона. Инновации в экономике, управлении и образовании: монография. Ставрополь : СИЭУ ФПГТУ, 2009. С. 41–42.*
7. Потеева М.А. *Роль транспортной системы в устойчивом развитии экономики Крыма. Культура народов Причерноморья. 2004. № 56. Т. 2. С. 123–131.*
8. Медвідь Л.І. *Транспортна інфраструктура як важливий чинник розвитку туристичної галузі регіону. Геополітика і екогеодинаміка регіонів. 2014. № 10. С. 154–157. URL: <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/029medv.pdf>*
9. Топчієв О.Г. *Територіальна організація портової діяльності регіону у контексті формування транспортно-логістичних мереж / О.Г. Топчієв, Н.Є. Нефедова. Український географічний журнал. 2013. № 1. С. 18–26.*
10. Бондар Н.М. *Розвиток транспортної інфраструктури України на засадах державо-приватного партнерства : монографія. Київ : НТУ, 2014. 336 с.*
11. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1562-12>
12. Кулаєв Ю.Ф. *Економіка залізничного транспорту : навч. посібник. 2-ге вид., допов. та переробл. Київ : Фенікс, 2012. 240 с.*
13. Єрохін С. *Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Київ : Світ знань, 2002. 528 с.*
14. Пирожков С.І. *Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України. Київ : НІПНБ, 2003. 42 с.*
15. *Международные транспортные коридоры Украины: сети и моделирование / А.А. Бакаев, С.И. Пирожков, В.С. Ревенко и др. Київ : КУЭТТ. 2003. Т. 1. 518 с.*
16. Ложачевська О.М. *Управління функціонуванням та розвитком транспортно-го комплексу регіону : монографія. Київ : НАУ, 2002. 248 с.*
17. Новікова О.Ф., Покотиленко Р.В. *Економічна безпека: концептуальне визначення та механізми забезпечення : монографія / НАН України, ін.-т. економіки промисловості. Донецьк, 2006. 408 с.*

